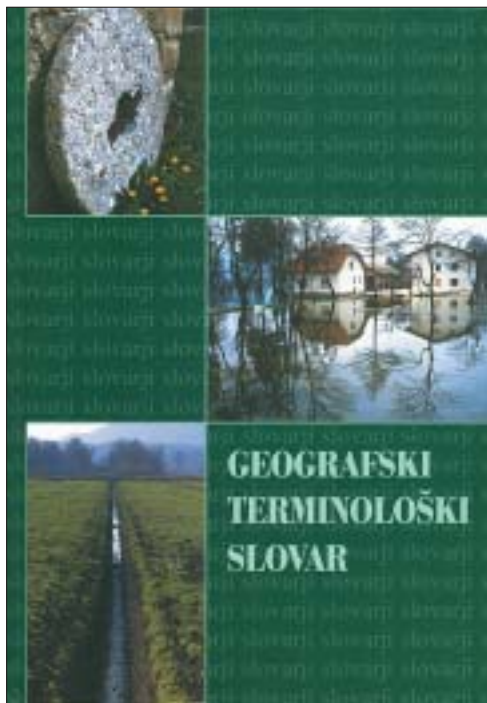

KNJIŽEVNOST**Geografski terminološki slovar**

Ljubljana 2005: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, 451 strani, ISBN 961-6500-92-9

Končno je izšla dolgo pričakovana publikacija z naslovom Geografski terminološki slovar. Uredil jo je uredniški odbor v sestavi Drago Kladnik, Franc Lovrenčak in Milan Orožen Adamič (geografski uredniki) ter Marjeta Humar in Borislava Košmrlj-Levačič (jezikovni in leksikografski uredniki). Pri pripravi slovarskih člankov (opis slovarskih gesel) je sodelovalo kar 22 avtorjev.

V dokaj obširnem uvodu je predstavljen podroben opis nastajanja slovarja, ki dokazuje, da so avtorji in uredniki zaključili izredno obsežno delo, katerega zametki segajo še v obdobje pred 1. svetovno vojno. Posamezne faze nastajanja slovarja nekako odražajo tudi razvoj slovenske geografije, ki se je na visoki ravni začela razvijati šele z nastankom univerze v Ljubljani leta 1919, čeprav so se prvi slovenski strokovni geografski izrazi začeli pojavljati v slovenskih učbenikih že v 19. stoletju.

Potreba po ureditvi nenehno rastočega obsega geografskega izrazja je odsevala tudi v programu odbora Geografskega društva v Ljubljani za leto 1925, ko so člani imeli v mislih tudi sestavo enotne slovenske geografske terminologije (Geografski vestnik 1925-2): »... Društvo zbira gradivo za slovensko geografsko bibliografijo in misli tudi na sestavo enotne slovenske geografske terminologije...«.

Po 2. svetovni vojni se je zanimanje za strokovno izrazje povečevalo, saj se je z njim sistematično ukvarjalo vedno več strokovnjakov. Na to se je odzvala tudi Slovenska akademija znanosti in umetnosti in na njenem inštitutu za slovenski jezik ustanovila terminološko komisijo, ki je vključevala naravoslovno sekcijo, kamor je sodila tudi geografija. V petdesetih letih prejšnjega stoletja so geografi

nadaljevali z zbiranjem terminološkega gradiva, da bi ga pripravili za tisk, vendar do tega še nekaj desetletij ni prišlo.

Dve desetletji pozneje se je delo pri pripravi terminološkega slovarja spet učinkovito nadaljevalo in v letu 1984 je bilo za posamezne veje geografije končanih 13 geslovnikov; člani ožjega redakcijskega odbora so začeli pregledovati delne geslovnike. V pripravljalo delo se je vključila tudi sodelavka naravoslovne sekcije Terminološke komisije Zvonka Leder Mencini, ki je pripravila navodila in kriterije za sestavo slovarja.

Oblikovanje razlag je potekalo v letih 1987 do 1989. Člani s strani Znanstvene sekcije Zveze geografskih društev Slovenije pooblaščenega uredniškega odbora so leta 1997 za pomoč zaprosili Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU oziroma njegovo sekcijo za terminološke slovarje. V letu 1999 sta pri pripravi slovarja začeli dejavno sodelovati leksikografki Marjeta Humar in Borislava Košmrlj-Levačič. Oktobra 2004 je bilo gradivo dokončno slovarsko obdelano in pripravljeno za tisk. Založba ZRC je slovar uvrstila v že uveljavljeno zbirko Slovarji.

V publikaciji je pomensko in jezikovno predstavljenih 8922 geografskih izrazov, ki se uporabljajo v različnih vejah naravne in družbene geografije. Za terminološko stroko je značilna temeljita in sistematična jezikovna obdelava. Vsak strokovni izraz je iztočnica ali geslo samostojnega slovarskega članka. Slovarski članek sestavljajo glava, zaglavje, pomenski in informativni del. Glava vsebuje iztočnico z označenim naglasom, roditeljsko končnico pri samostalnikih in samostalniških besednih zvezah, morebitne pisne dvojnice in izgovor, označevalnik za spol, lahko tudi število. Zaglavje lahko vsebuje podatek o izvoru izraza in krajšavi. Pomenski del vsebuje označevalnik glavnega področja strokovne rabe, lahko tudi dva, ali vrednotenjski označevalnik, opis pomena ali morebitnih več pomenov, morebitne sopomenke (označene s S:) ali kazalko k strokovno, jezikovno ustrežnejšemu ali bolj uveljavljenemu izrazu. V informativnem delu sta dva razdelka, označena s PRIM.: in GL.: Za prvim so navedeni pomensko bližnji strokovni izrazi, za drugim pa besedne zveze, sestavljenke in zloženke, ki vsebujejo obravnavano iztočnico.

Slovar je dopolnjen s preprostimi ilustracijami in preglednicami, ki gradivo vizualno pojasnjujejo in s tem prispevajo k boljšemu razumevanju posameznih izrazov. Celotno grafično gradivo je za objavo pripravil Milan Orožen Adamič.

Ob dejstvu, da je geografija že po svojem bistvu interdisciplinarna veda, so se pripravljavci slovarja znašli pred zahtevno nalogo, katera merila naj uporabijo pri izboru pojmov, ki naj bi bili vključeni v slovar. Raven vsebinskega zajemanja praviloma sledi znanju, ki naj bi ga imel diplomant geografije. Pisici gesel so podrobneje obdelali 19 strokovnih področij, za katere lahko rečemo, da spadajo v ožjo geografijo.

Vendar pa skoraj vsako od teh vsebinskih področij sega tudi na druga področja, ki vsaj delno že posegajo v druge stroke. Za tak izbor pa praktično ni mogoče postaviti popolnoma objektivnih meril, ampak je za presojo, ali neko geslo spada v geografski terminološki slovar ali ne, odločilno le dobro poznavanje sorodnih strok. Poenostavljeno povedano lahko rečemo, da je rešitev nekega izrazito tehničnega problema stvar specialne stroke, posledice v praksi uresničene odločitve pa so lahko zelo značilno geografske. Zaježitev neke večje reke je torej tehnično vprašanje, njene posledice za širše in ožje okolje pa so izrazito geografske. Vzemimo za primer vsebinsko področje demogeografije, enega izmed 19 omenjenih strokovnih področij. Pojem demografska prognoza pomeni »izračun razvoja prebivalstva, narejen na osnovi verjetnih demografskih in drugih razvojnih predpostavk«. Metoda samega izračuna projekcije prebivalstva pa je stvar ožje demografije.

Prepričan sem, da so avtorji geografskega terminološkega slovarja pravilno presojali pri izboru pojmov za terminološki slovar. Tako jim je uspelo, da je slovar v kljub zelo obsežni tematiki še vedno obvladljiv, v precejšnji meri tudi vsebinsko in oblikovno uravnotežen. S svojo zasnovano in temeljitostjo je Geografski terminološki slovar zagotovo eno od temeljnih geografskih del v Sloveniji, kot so: Krajevni leksikon Slovenije (1995), Geografski atlas Slovenije (1998), Geografija Slovenije (1998), Slovenija – pokrajine in ljudje (1998), Nacionalni atlas Slovenije (2001) in Kras v Sloveniji (Gams 2003).

V času, ko se tako v izobraževanju kot tudi pri poklicnem delu vedno bolj uveljavlja prepričanje, da je treba družbene probleme presojati s čim širšega zornega kota, je Geografski terminološki slovar,

ki smo ga tako težko čakali, zelo koristen pripomoček ne samo geografom, ampak vsem, ki jih zaradi študijskih, raziskovalnih ali poklicnih razlogov zanima širša problematika stanja in dogajanj v prostoru, ki ga obravnava geografija. V njem se odraža tudi pogled stroke na številna terminološko odprta prostorska in družbena vprašanja, tudi na tista, ki zaradi agresivnosti nekaterih drugih disciplin vsaj v širši javnosti postopoma izgublajo tla pod nogami.

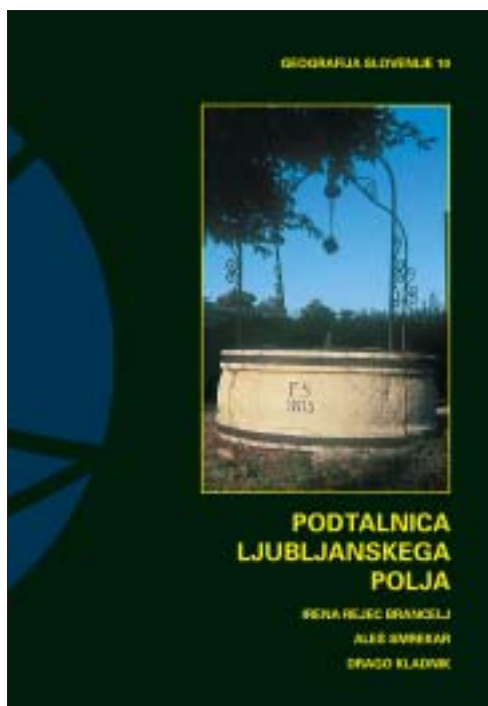
Lojze Gosar

Irena Rejec Brancelj, Aleš Smrekar, Drago Kladnik (ur.):

Podtalnica Ljubljanskega polja

Geografija Slovenije 10

Ljubljana 2005: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 251 strani, 26 preglednic, 145 slik, ISBN 961-6500-68-6

Voda je javno dobro, naša skupna last, zato smo zanjo dolžni skrbeti, jo varovati in ohranjati. Vedno znova se pokaže, da se premalo zavedamo, da so vode kot naravni vir izjemno pomemben, mnogokrat odločujoč razvojni dejavnik v prostoru in družbi, skratka »vir življenja«. Podtalnice v nasprotju z vodo v reki, jezeru ali morju ne vidimo in zdi se, da z njo ni težav. V Sloveniji pa je prav ta voda najpomembnejši vir za oskrbo prebivalcev in dejavnosti. Tako je tudi v Ljubljani. Do nedavna smo menili, da z vodo nimamo težav, pokazalo pa se je, da temu ni tako.

Že več kot stoletje potekajo na Ljubljanskem polju številne raziskave, vendar se odpirajo vedno nova vprašanja in neznanke. V knjigi Podtalnica Ljubljanskega polja so številna spoznanja 27 geografov, geologov, hidrologov, kemikov, kemijskih tehnologov, biologov, geodetov in kmetijcev prvič združena na enem mestu in predstavljena tudi z vidika najnovejših raziskav. Poglavitna prednost te knjige je v izrazito

multidisciplinarnem obravnavanju problema, saj so bile doslej na voljo le posamezne obravnave te tematike, običajno kot sestavni deli zbornikov posvetovanj.

Bogate zaloge podtalnice na Ljubljanskem polju so naravni vir zelo velikega regionalnega pomena, saj oskrbuje z vodo več kot 300.000 prebivalcev. Poleg velike količine so za to podtalnico značilni velika globina, saj je debelina prodnega filtra od 5 do več kot 30 m, intenzivno prenikanje in zelo prepustni krovna in površinska plast. Različno debel prodni filter naj bi podtalnico varoval pred onesnaženjem s površja, vendar rezultati državnega monitoringa kakovosti voda kažejo na onesnaženost z lahkohlapnimi kloriranimi organskimi spojinami, kromom, cinkom, bakrom in ostanki pesticidov. Na Ljubljanskem polju se srečujejo številne dejavnosti, ki v tej pretežno urbani regiji pomembno vplivajo na kakovost podtalnice. Zanje je značilno intenzivno širjenje pozidave (propustne kanalizacije in greznice, rezervoarji za kurilno olje, divja odlagališča odpadkov), razvijanje industrije in obrti (neочиščena odpadna voda, skladišča nevarnih snovi, manipulativne površine), posodabljanje kmetijske dejavnosti (naraščanje porabe mineralnih gnojil in sredstev za varstvo rastlin, širjenje rastlinjakov, intenziviranje živinoreje) in širjenje prometne infrastrukture (nezadostna opremljenost s talno izolacijo in lovilci razlite tekočine). Obremenitve so se v zadnjih letih najbolj pokazale skozi posamezna onesnaženja, ki so bila sicer krajavnega značaja, a s pomembnim vplivom na kakovost vodonosnika. Ta onesnaženja niso obsla niti vodovarstvenih območij v bližini črpališč pitne vode.

Knjiga je opremljena z bogatim kartografskim gradivom, grafikoni in številnimi fotografijami, posnetimi tudi iz ptičje perspektive. Prav priloge dajejo dodaten mik k prebiranju tega zanimivega dela. Različno terminološko pojmovanje istih pojmov v različnih znanstvenih disciplinah je zanimivo rešeno z bogatim terminološkim slovarjem.

Priprava te knjige je nedvomno zahtevala izjemno veliko naporov, še posebej ob dejstvu, da so bile doslej opisane le posamezne, običajno temu rečemo sektorske raziskave in izpostavljeni problemi. Načrtovanje uravnoteženega prostorskega in gospodarskega razvoja na območjih podtalnice v Sloveniji je zapleteno, ker imamo v Sloveniji manj kot 18 % ravninskega sveta, zato so to hkrati območja izredno velikega prepletanja in križanja zelo nasprotujočih interesov. Posebno skrb za ta prostor narekujejo tako Nacionalni program varstva okolja kot tudi zahteve Evropske zveze, na primer v Okvirni vodni direktivi. Poglavitni namen razprav, ki so predstavljene v knjigi, je prispevati k razumevanju pomena poznavanja integralnega obremenjevanja okolja na območjih s podtalnico. Zaradi sodelovanja avtorjev knjige v številnih mednarodnih projektih je razveseljivo tudi pretakanje znanja v širšem evropskem prostoru.

Knjiga Podtalnica Ljubljanskega polja bo nedvomno pomembno prispevala k osvetlitvi in razumevanju problemov podtalnice, pa tudi okolja v širšem pomenu te besede. Pri tem ni dvoma, da nas čakajo v prihodnje tudi številne in zahtevne neposredne naloge in izzivi.

Milan Orožen Adamič

Mesto v objemu voda. Poplave v Celju v 20. stoletju.

Celje 2005: Zgodovinski arhiv Celje, 104 strani, ISBN 961-6448-10-2

Odmevna razstava Mesto v objemu voda, ki sta jo pripravili Bojana Aristovnik z Zgodovinskega Arhiva Celje in Tatjana Kač z Osrednje knjižnice Celje, je organizatorja razstave spodbudila zamisel o koristnosti in potrebi osvetlitve poplav na celjskem mestnem območju in njegovem zaledju z različnih vidikov in področij. Najrazličnejša vedenja o vzrokih in posledicah katastrofalnih celjskih povodnji in možnostih obrambe pred njimi so predstavljene v knjižici. Na svetovni dan voda, 22. marca 2005, je bila v dvorani kina Metropol v Celju okrogla miza o poplavah v Celju v preteklem stoletju združena s predstavitevjo zbornika.

Bojana Aristovnik in Tatjana Kač sta v prispevku Nezadržno čez bregove strug na podlagi zgodovinskih, arhivskih in drugih pisanih virov prikazali povodnji, ki so prizadele mesto še zlasti v preteklem stoletju. Prva zgodovinsko izpričana katastrofalna povodenj je bila leta 270 n. št., ko je deroča Savinja prestavila svojo strugo in porušila nagrobnike rimskega pokopališča v Šempetru v Savinjski dolini.

Omenjeni sta tudi povodnji koncem 15. stoletja. V ohranjenem arhivskem gradivu so bile številnejše poplave v vseh naslednjih stoletjih, ki so za seboj pustile pravo razdejanje. V 20. stoletju, ki je srž obravnavane problematike, je bilo Celje kar petnajstkrat pod vodo. Najpogostejše so bile poplave med letoma 1923 in 1936: v tem času so v devetih letih kar 11-krat zalile mesto ob Savinji. Septembra leta 1933 je Savinja s pritoki kar trikrat preplavila mesto in odnesla vse cestne mostove in brvi; z delnimi poškodbami je prizanesla le obema železniškima mostovoma. Kljub najrazličnejšim in korenitim regulacijskim posegom je Savinja tudi po 2. svetovni vojni večkrat prestopila bregove svoje struge tudi na mestnem območju. V tem času so bile najhujše povodnji: junija 1954, oktobra 1964, 1. novembra 1990 in 5. novembra 1998.

Bela Bukvič je za objavo v zborniku pripravil dva prispevka. V prvem Hudinjina noč se spominja junijske povodnji ob spodnjem toku Hudinje leta 1954 in posegov za odpravo poplav. V drugem prispevku, Savinja pa teče, razmišlja o regulacijskih posegih v strugi Savinje na mestnem območju v zadnjem polstoletju in potrebi, da bi bilo koristno njene brežine arhitektonsko kakor tudi v vrtnarskimi posegi polepšati in funkcionalno vključiti v mestni organizem.

Podpisani predstavlja Nekatero geografske zasnove in značilnosti pogostejših povodnji na območju Celja. Že od nekdaj je mesto postavljeno na poplavnem svetu hudourniške Savinje in Hudinje ter umirjene Voglajne. V sotočju vodnatih rek in potokov v vzhodnem delu Celjske kotline, ki je podvržena počasnemu grezanju, so zelo pogoste povodnji. Zasuk Savinje proti jugu, grezanje danje ravnice, prometnice in nagla industrializacija ter urbanizacija so nemalo prispevali k močnemu odtoku in zamočvirjenju poplavnega sveta.

Miran Trontelj je napisal članek Poplave in mesečne količine padavin. V razpravi ugotavlja, da se večina poplav pojavlja ob obilnem jesenskem deževju. Večdnevna obdobja močnejših padavin, ki so pri nas v glavnem v jesenskih mesecih, so najpogostejši vzrok nastanku poplav. Statistika pokaže, da je bilo v minulem stoletju na Celjskem območju v jesenskem času 11 povodnji, 4 so bile poleti in ena pozimi. Poleg obilnih padavin vidi avtor prispevka glavni vzrok za poplave tudi v neprimerno vzdrževanih strugah poplavnih rek in potokov kakor tudi v premajhni pretočnosti strug.

Alenka Zupančič in Vesna Metelko-Skutnik objavljata pregledno razpravo Poplavna varnost Celja nekoč in danes. Kljub korenitim posegom v preureditev strug in varovalnih nasipov ob njih sta povodnji leta 1990 in 1998 s svojo razdiralno močjo opozorili, da so bila neuspešna mnoga dosedanja prizadevanja za odpravo vodnih ujmov na ožjem in širšem celjskem območju. Na poplavnem svetu v porečju Savinje je 495 ha zazidanih površin, ki jih lahko preplavijo visoke vode s povratno dobo 25 let ali manj. Skoraj 15 % vseh poplavnih površin v Savinjski dolini je danes poseljenih. Z novimi posegi, ki so v načrtu, in sicer z zadrževalniki in razlivnimi površinami, bi zavarovali naselja pred vodno stihijo. Na Savinji in Bolski načrtujejo 10 območij na manj rodovitnih kmetijskih površinah, ki bi jih začasno zalile visoke poplavne vode, s čimer bi bili pred grozečo vodno ujmo obvarovani obe doslej najbolj prizadeti mesti Celje in Laško.

Janko Franetič je predstavil enotni sistem zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah, ki se je uveljavil na državnem, krajevnem in obratnem nivoju.

Jedert Vodopivec z Arhiva Republike Slovenije predstavlja Reševanje poplavljenega arhivskega in knjižničnega gradiva. Po vsaki poplavi je potrebno poškodovano gradivo rešiti, zamrzniti, osušiti, zelo pogosto tudi dezinficirati oziroma restavrirati.

Knjižica je opremljena z nekaterimi izredno bogatimi in povednimi dokumentarnimi fotografijami. Prispevki so opremljeni s potrebnim znanstvenim aparatom in povzetki v angleščini. Izid zbornika, ki ga je uredila Bojana Aristovnik, je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

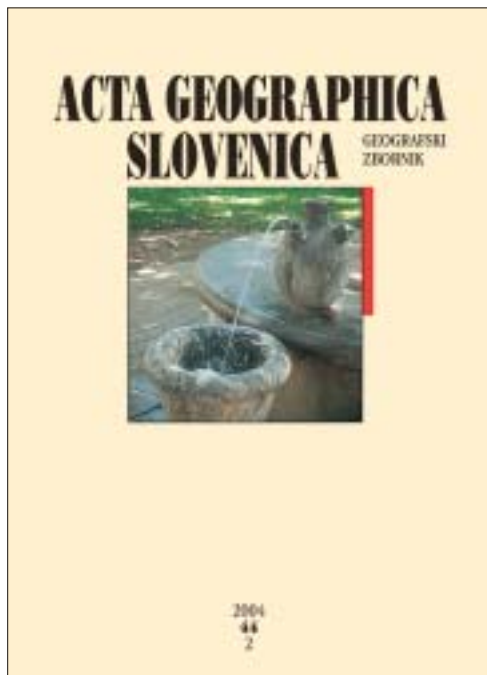
Milan Natek

Acta geographica Slovenica/Geografski zbornik 44-2

Ljubljana 2004: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Založba ZRC, 140 strani, ISSN 1581-6613

Tudi v drugem zvezku štiriinštiridesetega letnika revije *Acta geographica Slovenica* so objavljene štiri aktualne razprave, ki kažejo na poglobljeno geografsko zanimanje in preučevanje vsakdanjih pojavov in procesov v pokrajini. Spoznavanje sodobnih pojavov z vsemi njihovimi vzročno-posledičnimi nastavki v pokrajini bogati osnovna geografska vedenja o prostoru, obenem pa nudi v razmislek dragoceno gradivo bližnjim in sorodnim vedam, ki se ukvarjajo s prenekaterimi vsakdanjimi problemi prostora in okolja. S poglobljenimi, a preglednimi geografskimi oznakami pokrajine pridejo do veljave glavni nosilci njenega dosedanjega razvoja, ki pa se spreminjajo skladno z menjavo in močjo gospodarskih, socialnih in političnih sistemov. Kljub vsemu pa je poznavanje geografskih pojavov in procesov, ki so utelešeni v pokrajinskih sestavinah, dragocen napotek za tehten razmislek pri vsakršnih posegih v prostor, pri njegovem urejevanju ali preurejevanju. Kajti z nepremišljenimi posegi in s kakršnimikoli spremembami namembnosti okolja pride do razrahljanja ali celo do porušitve obstoječega ravnovesja med posameznimi pokrajinskimi prvini in sestavinami, kar praviloma do degradacije okolja. Prav zato nudi geografija s svojimi temeljnimi izsledki mnogoplastno dokumentirano gradivo o značilnostih in posebnostih prostora, in je nadvse dragocen napotek vsem, ki se ukvarjajo z najrazličnejšimi problemi okolja. Domala v vseh štirih objavljenih razpravah v drugem zvezku zbornika *Acta geographica Slovenica* je zaslediti številna geografska spoznanja o prostoru, ki jih je primerno in potrebno vključiti ter obravnavati pri konkretnih posegih v prostor.

Primož Gašperič objavlja *The expansion of Ljubljana onto the Ljubljansko barje moor* 'Širitev Ljubljane na Ljubljansko barje' (strani 7–33). V prispevku so pregledno prikazane temeljne geografske značilnosti severnega obrobja Ljubljanskega barja, ki je s posameznimi redkimi izjemami (na primer Trnovo, Krakovo, Galjevica, Cesta dveh cesarjev, Sibirija) vse do 2. svetovne vojne oviralo širitev mesta proti jugu, na barjanska tla. Pogoste poplave in povodnji, visoka gladina talnice in pomanjkljiva infrastrukturna opremljenost so bili zaviralci stanovanjske gradnje na tem tudi potresno izredno ogroženem svetu. Šele po letu 1950 se je začela Ljubljana širiti proti jugu. Sedemdeseta leta je obdobje intenzivnega in načrtnega kakor tudi stihijskega poseljevanja obmestnih, obrobni predelov Barja. Tedaj so nastale Murgle in razširila se je Rakova Jelša. Tudi predel ob Dolenjski in Jurčkovi cesti zajame intenzivna zasebna

gradnja stanovanj. Konec osemdesetih let, ko je bila zgrajena južna obvoznica, je ta postala tudi južna meja ljubljanske mestne aglomeracije s številnimi vmesnimi nepozidanimi površinami. V naslednjem desetletju je prišlo tudi na tem območju do organizirane stanovanjske gradnje, ki je prilagojena tržnemu povpraševanju. V tem času se je povečala tudi skrb za urejenost bivalnega okolja. V zadnjem desetletju je nastalo na obravnavanem območju več trgovskih središč, ki so namenjena oskrbi širšega mestnega zaledja.

Aleš Smrekar objavlja razpravo *Reduced Permeation of Precipitation Water into Groundwater on Ljubljansko polje* 'Zmanjšano prenikanje padavinske vode v podtalnico na Ljubljanskem polju' (strani 35–52). Preučitev razmerja med količino padavin in izhlapevanjem je pomembno za ugotovitev količine deževnice, ki s prenikanjem skozi površje neposredno bogati zalogo talnice. Na obravnavanem območju je povprečno na leto 1450 mm padavin, srednja letna vrednost evapotranspiracije znaša 675 mm ali 47 %, preostali del padavin za pronica v zemljo ali pa odteče v rečno omrežje. Raziskava je pokazala, da zaradi pozidanosti, prometnic, industrijskih naprav, športnih objektov, skladišč in drugega, ki zavzemajo 3532 ha ali 40,2 % Ljubljanskega polja, je prenikanje padavinske vode v talnico onemogočeno na 2048 ha ali 58 %, oziroma na 23,3 % vseh površin. Razprava, ki je utemeljena in podprta s številnimi pregledno podanimi geografskimi dejstvi, pomeni dragocen prispevek k hidrogeografskemu prikazu Ljubljanskega polja, ki ima bogat vodonosnik za oskrbo mesta s pitno vodo.

Matija Zorn in Blaž Komac objavljata *Deterministic modeling of landslide and rockfall risk* 'Deterministično modeliranje ogroženosti zaradi zemeljskih plazov in skalnih podorov' (strani 53–100). Študija je razdeljena v dva vsebinska sklopa. V prvem delu sta avtorja prispevka prikazala metode preučevanja in izdelave kart, ki prikazujejo plazovita in podorna območja. Za izdelavo karte ogroženosti zaradi zemeljskih plazov in skalnih podorov sta karto plazovitih območij združila s karto podornih območij in dobljeni podatkovni sloj sta primerjala z družbenogeografskimi prvinami območja. Pri tem velja poudariti, da je bila metoda ponderiranja vplivnih dejavnikov že uporabljena pri nas, medtem ko sta pisca prispevka pripravila novo, tako imenovano metodo matrik za tovrstna preučevanja. S to meto-

do so dane možnosti razlikovanja pojavov in procesov na sklepnih karti, možnost določanja območij, na katerih ni usadov in ne skalnih podorov, pa manjša subjektivnost ter večja preverljivost vse do ravni posamezne celice digitalnega modela višin. Z obema metodama sta preučila plazovita in podorna območja v Zgornji Savinjski dolini, v porečju Savinje nad Ljubnim, ki meri 28.230 ha. Raziskava je pokazala, da se izsledki z uporabo ponderiranja in metode matrik močno razlikujejo; pri slednji so površine plazovitih in podornih območij za 2,3 krat manjše kot kažejo dobljeni rezultati z metodo ponderiranja. V študiji so podrobneje prikazana ogrožena območja zaradi preučevanih pojavov, in sicer njihov vpliv na poseljenost, državne ceste, kmetijska in gozdna zemljišča in na rečno omrežje. Raziskava po metodi matrik je pokazala, da lahko na osmih desetinah preučevanega območja nastanejo zemeljski plazovi ali skalni podori.

Četrty prispevek je sinteza preučitve štirih testnih obmejnih območij (na Poljskem in Madžarskem ter v Estoniji in Sloveniji), ki so bile opravljene v okviru mednarodnega raziskovalnega projekta, in sicer o spremembah v pokrajinah v 20. stoletju. Avtorji razprave so Mimi Urbanc, Anu Printsmann, Hannes Palang, Ewa Skowronek, Witold Woloszyn in Eva Konkoly Gyuro. Naslov prispevka se glasi: *Comprehension of rapidly transforming landscapes of Central and Eastern Europe in the 20th century* 'Razumevanje hitro spreminjajočih se pokrajin v Srednji in Vzhodni Evropi v 20. stoletju' (strani 101–131). Uvodoma je poudarjena razlika v pojmovanju pokrajine v obravnavanih območjih v primerjavi z ostalo Evropo, kjer so jih zaznamovale stabilnejše družbenopolitične razmere. Hitro menjavanje družbenopolitičnih ureditev je namreč ključnega pomena za razumevanje pokrajinskih sprememb v obravnavanem delu Evrope. V teh predelih so se pod nemškim in ruskim (sovjetskim) vplivom osredotočili predvsem na fizične pokrajine, ne pa na pokrajine, kakor jih razume prebivalstvo. Zahodnoevropsko naziranje (pojmovanje) pokrajin sloni na humanističnem pojmovanju; v njej vidi prepletenost materialne dediščine iz preteklosti. Pokrajina z vsemi svojimi pojavnimi oblikami so materialna stvarnost, v kateri so ohranjeni najrazličnejši preostanki preteklosti (artefakti), obenem pa so stalen, »negiben« pojav v geografskem okolju. V uvodnem delu so pregledno in shematsko prikazane hitre pokrajinske spremembe, ki so med drugim nemalo prispevale k odtujitvi ljudi od domačega kraja. Vzorčna preučitev je zajela štiri samosvoje pokrajinske sisteme, in sicer: v Estoniji obmejno območje z Rusijo, na Madžarskem v griči obdano pokrajino Ferto-Hansag, na Poljskem obmejno območje v sotočju rek Vistula in Bug in v Sloveniji Kras. Značilnosti razvoja pokrajin oziroma njihovih fiziognomij so prikazane v treh časovnih obdobjih: med obema svetovnjima vojnama, po 2. svetovni vojni do leta 1990 in po tem pomembnem mejniku. S temi začetnimi in vzročnimi preučitvami smo dobili vpogled v nosilce razvoja v posameznih pokrajinah, ki so zapustili vidne sledi v današnji pokrajinski podobi.

Vse razprave so opremljene s potrebnim znanstvenim aparatom kakor tudi z nazornimi in povednimi kartografskimi ponazorili, ki jih je za objavo pripravil kartografski oddelek GIAM ZRC SAZU. V sodelovanju in s soglasjem mednarodnega uredniškega odbora je oba zvezka 44. letnika Geografskega zbornika uredil njegov glavni urednik Milan Orožen Adamič. Prevode v angleščino so opravili Wayne Tuttle, Simona Tihole in Margit Strauss Fendi, medtem ko je Matjaž Vipotnik poskrbel za privlačno grafično opremo. Vsi prispevki so v angleščini in slovenščini v digitalni obliki dostopni na medmrežju.

Milan Natek